Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet
Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék

Orosz Csilla

Angol nyelv és kultúra-Közösségi művelődés tanára

Extrakurrikuláris tevékenységek helye és szerepe három európai ország iskoláiban

Témavezető:
Dr. Kovács-Nagy Klára
egyetemi docens

Debrecen, 2024

Absztrakt

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy mit jelentenek és milyen formái vannak az extrakurrikuláris tevékenységeknek magyar, spanyol és francia állami és magániskolákban, illetve, hogy miben különböznek az adott intézmények és oktatási rendszerek az említett szempontból. Kutatásom célja vizsgálni, hogy melyik országban mennyire tudatosan hajtják végre az országos szabályozásokban megfogalmazott tanórán kívüli foglalkozásokra vonatkozó iránymutatásokat, hogy mik ezen tevékenységek a fő céljai és szerepei az iskolákban, hogyan szerveződnek ezek, illetve hogy miként vannak hatással ezen foglalkozások a diákok életére, személyiség-, és kompetenciafejlődésére, valamint tanulmányi eredményére a pedagógusok szerint. A dolgozatomban megjelenik az extrakurrikuláris tevékenység fogalma, a vizsgált országok rendszerének illetve a tanórán kívüli foglalkozásokhoz kapcsolódó szabályozásainak, az extrakurrikuláris tevékenységek a tanulmányi eredményekkel és a szociális kompetenciákkal való összefüggéseinek bemutatása. Kutatási kérdéseim megválaszolásához kvalitatív módszert, interjús vizsgálatot választottam. Összesen hat (2-2-2) intézményt kerestem fel, mind a három országból egy-egy állami és magániskolát. Az elemzés két szempont alapján történt: az első az országok, a második pedig az iskolatípusok összehasonlítása. Az eredményeim alapján mind a három nemzet és iskolatípusban központi szerepet kapnak a művészeti foglalkozások és a kulturális programok. Mind a három nemzet hangsúlyt fektet a sporttevékenységekre, tudományterületekkel, illetve idegen nyelvvel kapcsolatos foglalkozásokra, kirándulásokra, nemzeti ünnepek megemlékezéseire, valamint diákegyesületek működésére. Az állami és a magániskolák interjúalanyai úgy gondolják, hogy az extrakurrikuláris tevékenységek pozitívan befolyásolják a diákok tanulmányi eredményét, személyiség-, és bizonyos kompetenciáik fejlődését, ezáltal pedig a kutatás alátámasztotta az erre a kérdéskörre vonatkozó feltárt szakirodalmak nagy részét.

Kulcsszavak: extrakurrikuláris tevékenységek, európai országok, általános iskolák, személyiségfejlődés, tanulmányi eredmény

Tartalom

Absztrakt 2

Bevezetés 4

I. Az extrakurrikuláris tevékenység fogalma 6

II. Az extrakurrikuláris tevékenységek összefüggései a tanulmányi eredménnyekkel és a szociális kompetenciákkal 7

III. Magyar-, Spanyol- és Franciaország alap- és középfokú oktatási rendszerének bemutatása 9

Életkori feloszlás és az extrakurrikuláris tevékenységekre vonatkozó országos szabályozások 9

III.1. Magyarország 9

III.2. Spanyolország 10

III.3. Franciaország 11

IV. Módszertani háttér 12

IV.1. A vizsgálati módszer és intézmények bemutatása 12

IV.2. Az adatfeldolgozás módja 14

V. A kutatás eredményei 18

V.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek formái a nemzeti szabályozó dokumentumokban és a vizsgált iskolákban 18

V.1.2. Az állami és magániskolák közötti különbségek az extrakurrikuláris tevékenységek formáiban 21

V.2. Az extrakurrikuláris tevékenységek iskolai szinten – megvalósítás, szervezés, jellemzők 22

V.2.1. A vizsgált országok összehasonlítása az extrakurrikuláris tevékenységek szervezési hátterében és jellemzőiben 23

V.2.2. Intézménytípusok összehasonlítása az extrakurrikuláris tevékenységek szervezésben, jellemzőiben 25

V.2.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek céljai és szerepei az iskolában a különböző országokban 28

V.2.2. Az extrakurrikuláris tevékenységes céljai és szerepei az állami és a magánintézményekben 29

V.3. Az extrakurrikuláris tevékenyégek hatásainak percepciója a diákok tanulmányi eredményességére, személyiség-, s különböző kompetenciáinak fejlődésére 30

V.3.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek hatásai a diákokra a pedagógusok szerint nemzetközi összehasonlításban 30

V.3.2. Az extrakurrikuláris tevékenységek hatásai a diákokra az intézménytípusok összehasonlítása alapján 31

VI. Összefoglalás 34

Irodalomjegyzék 36

Melléklet: Interjúvázlat 38

Bevezetés

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy mit jelentenek és milyen formái vannak az extrakurrikuláris tevékenységeknek magyar, spanyol és francia állami és magániskolákban, illetve, hogy miben különböznek az adott intézmények és oktatási rendszerek az említett szempontból. Kérdésem, hogy melyik országban mennyire tudatosan és effektíven alakítják ki és hajtják végre az országos szabályozásokban megfogalmazott tanórán kívüli foglalkozásokra vonatkozó iránymutatásokat. Az is szerepet kap, hogy az egyes országok rendszerében és iskolatípusokban mik az extrakurrikuláris tevékenységek fő céljai és szerepei az iskolákban, hogyan szerveződnek ezek, illetve hogy miként vannak hatással ezen foglalkozások a diákok életére, személyiség-, és kompetenciafejlődésére, valamint tanulmányi eredményére a pedagógusok szerint. Célom volt még, hogy az adott iskolák interjúinak elemzését összevessem a saját nemzetükre vonatkozó országos szabályzataival, és hogy ez alapján elvégezzem a három nemzet iskoláinak és a két intézménytípusnak az összehasonlítását. Az extrakurrikuláris tevékenységek funkcióit, hatásait, és az ezzel kapcsolatos összefüggések feltárását illetve a diákok általános elégedettségének és véleményének megismerését is célként tűztem ki hozzájárulva ezáltal a témában eddig feltárt ismeretekhez.

A feltárt szakirodalmak szerint az adott három ország iskoláit eddig nem vizsgálták összehasonlítva az extrakurrikuláris tevékenységek terén, sőt olyan tanulmány sem volt még publikálva, amely európai országokat hasonlít össze a témában. Ezen kutatás viszont ezt az eddig felderítettlen kérdést vizsgálta. Több tanulmány is foglalkozik azonban az extrakurrikuláris tevékenységek diákokra gyakorolt hatásával, például Turner (2010) és Schatschneider (2014). Spanyolország esetében Pros & Castelló Tarrida (2017) vizsgálódott. Turner (2010) irodalmában idézi például Dr. J. Quinn (2004) gondolatait azzal kapcsolatban, hogy az iskolán kívüli programok javítják az akadémiai életmódot azáltal, hogy nem fenyegető korrekciót, hanem támogatást és gazdagítást nyújtanak, ezen felül a gyerekek új kapcsolatokra is tehetnek szert. A kutatási terület magyarországi vonatkozásában például Pásku & Münnich (2000), Páskuné Dr. Kiss Judit (2014) és Imre Anna (2020) publikált, de eredményeiket nem hozták összefüggésbe más nemzetekkel. Pásku & Münnich (2000) szakirodalmában például olvashatjuk, hogy a tanórán kívüli foglalkozásokon való részvétel növeli a diákok önértékelését illetve összefüggésben álll a a tanuláshoz való hozzáállással, illetve a kogniitív képességekkel. Ezen szakdolgozat azért újszerű, mert az iskolákat nem csak országon belül, hanem nemzetközi szinten hasonlítja össze.

A fő kutatási kérdések közé tartozik az, hogy miben és mennyire hasonlítanak, illetve különböznek a hazai, a spanyol és a francia, illetve állami és magániskolák extrakurrikuláris tevékenységei és azoknak a rendszere. Hat iskola volt a minta, a velük készített interjúk által kaptam egy képet a nemzetekre vonatkozóan. Elsősorban felmértem, hogy az adott iskolák milyen mértékben követik a nemzeti tantervet, majd részletekbe menően kérdeztem az interjúalanyokat arról, hogy az iskolában hogyan alakul az extrakurrikuláris tevékenységek rendszere, céljai, feladatai, működése. Ami nagyon fontos volt az az, hogy rávilágítsak, milyen hatással vannak ezen tevékenységek a diákokra. Az első kutatási kérdésekre találtam választ az iskola honlapján is, de az interjú nagy részéhez elengedhetetlen volt egy, az adott iskolához kötődő személlyel (az igazgatóval vagy egy lehetőleg a tanórán kívüli tevékenységek szervezésében és/vagy lebonyolításában érintett intézményi tanárral) való beszélgetés. Az elkészült interjúk alapján megkaptam azokat a szükséges információkat, amelyek a szakdolgozatom alapkérdéseire választ adnak.

A dolgozat felépítése a következő: az elméleti háttér fő fejezetei az extrakurrikuláris tevékenységek fogalmának, a vizsgált országok rendszerének, illetve a tanórán kívüli foglalkozásokhoz kapcsolódó szabályozásainak bemutatásából áll. Emellett az extrakurrikuláris tevékenységek a tanulmányi eredményekkel és a szociális kompetenciákkal való összefüggéseinek bemutatását és a módszertani háttérét is tartalmazza az elméleti háttér. Az empirikus fejezetek a tevékenységek csoportosításának és az interjúk információinak országos szabályozásokkal történő összevetésének leírásával kezdődik. Az empíria második fejezete az iskolai szintre vonatkozik, témája a tevékenységek szerveződésének folyamata, tevékenységek céljai, illetve szerepei az iskolákban. Az utolsó fejezet az extrakurrikuláris tevékenységek a diákok fejlődésére gyakorolt hatásáról szól, ezt követően pedig az összegzés zárja a dolgozatot.

I. Az extrakurrikuláris tevékenység fogalma

Az extrakurrikuláris tevékenység fogalmát többféleképpen tudjuk definiálni. Szűkebb értelemben „az extracurriculum elsősorban a tanórából, de nem az iskolából lép ki: extrakurrikulárisnak pusztán a könyvtárat, médiatárat, szaktantermet, számítógépteremet, műhelyeket, sportudvart tekinti; a szakkörök, önképzőkörök, iskolai tanfolyamok, tanulószobai foglalkozások, korrepetáló órák, azaz a korrekció és kompenzáció terepeit, ahol egyfajta „második iskola" kéredzkedik be az elsőbe" (Báthory 2000 idézi Nagy & Veszprémi 2018: 67). Ezen értelmezés szerint tehát az extrakurrikuláris tevékenységek kizárólag az iskolán belüli foglalkozásokra vonatkoznak, az iskolán és az iskolához tartozó közművelődési intézményeken kívüli helyszíneket nem is számítja tanulási térnek (Nagy, Veszprémi 2018). Bárdossy Ildikó szerint „az extracurriculumok […] a tanórán kívüli tanulás folyamatterveit, programjait jelentik […]" (Bárdossy 2011 idézi Nagy & Veszprémi 2018: 67) amely megközelítés nagyon hasonló Báthory Zoltánéhoz. Egy másik fogalommeghatározásban az áll, hogy modernebb, nemzetközi szempontból vizsgálva extrakurrikulumnak számítanak a tanórai tevékenységhez szorosan kötődő (például a tanulmányi kirándulás és a házi feladat), illetve az egyáltalán nem kapcsolódó formák (például a művelődési házak programjai és a diákegyesületek) is (Guèvremont 2014 idézi Nagy, Veszprémi 2018. old. 67). Ezen szakirodalom szerkesztői Vámos Krisztina gondolatmenetét vallják, amely már a fogalom tág meghatározása, miszerint minden az iskolai tanóra utáni tevékenység (legyen az az oktatási intézményben vagy azon kívül) extrakurrikulárisnak mondható (Vámosi 2015 idézi Nagy & Veszprémi 2018). Páskuné másképp vélekedik a fogalomról, hiszen úgy gondolja, hogy extrakkurrikuláris tevékenységnek a tanórán kívüli oktatási programok egyik nagy csoportját nevezzük, amelyek alatt az iskola által biztosított, de a tanterv szerint sem az iskola, sem a diák számára nem kötelező iskolai tevékenységet értjük (2014). Az iskolán kívüli programokat viszont már a tanórán kívüli oktatási programok másik csoportjának tekinti, amelybe a legtöbb esetben iskolától független, piaci igényekhez alkalmazkodó oktatási és nevelési célú foglalkozások tartoznak bele (Páskuné, 2014.) Az irodalomban megfogalmazásra kerül, hogy az extrakurrikuláris tevékenység és a szakkör különbözik abban, hogy az elsőként említett fogalom az adott területen kiemelkedő eredményt nyújtó diákokhoz kapcsolódik, a szakkör viszont az átlagos képességű diákokra irányul. Én az extrakurrikuláris tevékenység Páskuné (2014) szerinti fogalmát használom a dolgozatomban, mert egyet értek az elgondolással, miszerint az extrakurrikuláris tevékenyégeket az iskola biztosítja és nem kötelezőek sem a diák sem a tanár számára.

II. Az extrakurrikuláris tevékenységek összefüggései a tanulmányi eredménnyekkel és a szociális kompetenciákkal

Több szakirodalom alátámasztja, hogy az extrakurrikuláris tevékenységek jó hatást gyakorolnak a diákokra, mind tanulmányi, mind pedig egyéb területeken, például személyiségfejlődésben és különböző képességek és kompetenciák fejlesztésében. Pusztai Gabriella kötetében leírja, hogy közvetett pozitív hatást mértek az extrakurrikuláris tevékenységek és tanulmányi eredményesség között: „a tanórán kívüli részvétel az iskolai közéletben, főként az ezen a téren kifejtett önkéntes munka elősegíti a pozitív elköteleződést az iskola iránt, ami jótékony hatással volt a tanulmányi" teljesítményre (Meier, 1999; McNeal, 1999 idézi Pusztai 2008: 43). Schatschneider (2014) is hasonló eredményre jutott kutatásában, ugyanis az eredményei szerint az extrakurrikuláris tevékenységek összességében növelik a diákok tanulmányi átlagát. Schatschneider (2014) kutatásában az önkéntességben és az atlétikában részt vevő hallgatók voltak a legelégedettebbek az egyetemen szerzett tapasztalataikkal és munkájukkal. Fujita (2005) vizsgálatot végzett a Walnut Creek Keresztény Akadémiára járó középiskolás diákok körében és az eredményei azt mutatják, hogy a tanórán kívüli tevékenységekben való részvétel összességében javítja a tanulmányi teljesítményt. Például az atlétika, a tévénézés és a közösségi szolgálatban való részvétel pozitívan hat az említett szempontból, azoban a zenei előadásokon való szereplés nem javítja a tanulmányi teljesítményt az adott középiskola diákjai körében.

Más szakirodalmak a tanulmányokon túli jótékony hatásokra is fókuszálnak: az iskolai tanórán kívüli tevékenységekben való részvétel, mint a sport, a művészetek és a tudományos klubok, lehetőséget biztosítanak a tanulók fejlődésére (Mahoney et al., 2006 idézi J. Abruzzo et al 2016). A sportolás, táncolás és zenélés kiemelkedő szerepet játszik a diákok teljesítményében mind az állami, mind pedig a magániskolákban (Annu & Sunita, 2015). A diákok önbecsülésre és nagyobb önértékelésre tesznek szert a részvétel és a tanórákon kívüli sikerek lehetősége által (Turner 2010).

Van olyan szakirodalom, amelyik vizsgálja az extrakurrikuláris tevékenységek diákokra gyakorolt hatásait mind akadémiai, mind a nem tanulmányi szempontokból. A fejlődési modell arról szól, hogy a sporttevékenység megtanít például a kitartásra, önbizalomnövelő, készség-, és képességfejlesztő hatású, segíti a teljesítmény fokozását, amelyeknek köszönhetően a személyiségfejlődés mellett az akadémiai sikereket is jó irányba befolyásolja (Broh, 2002;

Marchant et al. 2009; Miller et al., 2005 idézi Kovács, 2015). Továbbá, a testmozgás pozitívan hat a család és az intézmény viszonyára illetve segíti a beilleszkedést (Artinger et al. 2006 idézi Kovács, 2015). A sportolás növeli a társadalmi tőkét, így tehát ha a testmozgás mellett a tanulásra is elegendő időt szán a diák akkor ez az iskolai sikereit is pozitív irányba lendíti (Eitle & Eitle 2002; Miller et al. 2005 idézi Kovács, 2015). A csapatsportot űzők esetében a felelősségtudat kialakításában és fejlesztésében is nagy szerepe van a sportolásnak, hiszen megtanulják azt, hogy közösen kell elérniük a céljaikat csapatként, amelyekért egyénenként is felelnek (Pásku & Münnich, 2000), ahelyett, hogy "társas lazsálás" alakulna ki (*Latane* és *mtsai*, 1979 idézi Pásku & Münnich 2000). A tanórán kívüli tevékenységek lehetővé teszik a tanulók számára, hogy tananyagon kívüli tudásra is szert tegyenek és olyan tevékenységeket végezzenek amelyek pozitív légkört teremtenek az iskolában (Annu & Sunita, 2015).

A tanórán kívüli tevékenységekre tehát nagy szükség van és szerintem egyre jobban is lesz, hiszen az igény növekszik a játékos, élvezettel történő tanulási formákra, amelyhez sok extrakurrikuláris tevékenység hozzájárul. Ezen foglalkozások keretében a közösségépítés központi szerepet kap, illetve lehetőséget ad akár a kulturális ismeretek elmélyítésére is. Ugyanakkor a fenti eredményekből látható, hogy nem mindegy, milyen tevékenységeket, milyen gyakorisággal és formában végeznek a tanulók ahhoz, hogy az valóban hozzájáruljon a tanulmányi eredményességükhöz, fejlődésükhöz. Ezért fogalmaztam meg fontos kérdésként feltáró kutatásomban, hogy a különböző országokban hogyan értelmezik az extrakurrikuláris tevékenységeket, milyen formában valósulnak meg ezek és milyen hatással lehetnek a tanulókra.

III. Magyar-, Spanyol- és Franciaország alap- és középfokú oktatási rendszerének bemutatása

Életkori feloszlás és az extrakurrikuláris tevékenységekre vonatkozó országos szabályozások

III.1. Magyarország

Hazánkban, amennyiben 6 éves korban az óvodás gyerek iskolaérettnek bizonyul, tankötelessé válik, ezáltal belép az alapfokú oktatásba, amely a nagyrészt 8 évfolyamos általános iskolákban valósul meg. 14 éves korban a felső középfokú oktatásba lépnek, amelyen belül négyféle intézmény létezik, és a tankötelezettség előírása szerint 16 éves korukig ezen belül valamelyiknek tagjai kell, hogy legyenek. Az egyik opció a gimnázium, amely jellemzően 4 éves, de már 6 és 8 évfolyamos középiskolák is vannak. Ezekben az intézményekben az érettségire készülnek a diákok, amely a felsőoktatásba való bekerüléshez feltétel. Egy másik lehetőség az öt éves szakgimnázium, ahol az első négy évben a közismereti és a szakmai képzés is jelen van, azonban az utolsó évben az előbbi már nem része az oktatásnak, ekkor teljes mértékben a szakmára irányuló képzés zajlik. A technikum is egy alternatíva, amelyben változó lehet a képzések hossza. Az érettségire és szakmai vizsgára való felkészülésen túl, a technikum lehetőséget nyújt a felsőfokú oktatásba való továbblépéshez szükséges ismeretek megszerzésére is. A technikumnak olyan képzése is van, amelyben már megszerzett érettségi vizsgával szakmai vizsgára felkészítés folyik, illetve kizárólag érettségire felkészítő képzést is indíthat. A negyedik opció a szakképző iskola, ahol a szakma elsajátításán van a hangsúly, ez az iskolatípus érettségire nem készít fel (Eurydice 2024).

Az általános iskola felső tagozataiban és a középiskolákban kötelező biztosítani a művészeti foglalkozások lehetőségét és feltételeti (110/2012. (VI.4.) Korm. rendelet - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról Hatály: 2022.VII.1. -) „Az önszabályozó, hosszú távon is fenntartható nyelvi fejlődés érdekében elengedhetetlen a tanórán kívüli tevékenységekre is építeni a nyelvtanításban, ezzel élővé és megfoghatóvá téve a nyelvtanulási célokat” (110/2012. (VI.4.) Korm. rendelet - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról Hatály: 2022.VII.1. -). Kiemelt a kóruséneklés szerepe fontos, a Nat lehetőséget nyújt többek között például népdalkörök és néptáncoktatás működtetésére az iskolákban, amelyheez a szükséges a kulturához kapcsolódó intézmények bevonása. (110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról Hatály: 2022.VII.1.)

Például a színházlátogatás és további színművészeti tanórán kívüli tevékenységek is beépíthetőek az iskolák életébe a dráma és színház tanulása mellett. (110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról Hatály: 2022.VII.1. -)

III.2. Spanyolország

Az alap oktatási rendszer 10 évet foglal magába, amely állami iskolákban kötelező és ingyenes. Az általános iskolai oktatás 6-12 éves kor között történik, majd ezt követi a középfokú oktatás, amely 4 évet ölel fel, tehát 16 éves korig tart. Ennek az időszaknak a végén a diákok megszerzik az első hivatalos végzettségüket, amely szükséges ahhoz, hogy továbbléphessenek a középfokú oktatás második szakaszába vagy a munkaerőpiacra. A középfokú oktatási intézményekben a 15-17 éves korosztály számára lehetőség van olyan kurzus elvégzésére, amely végén az adott szakirányban alaptechnikusi végzettséget kapnak. A középfokú képzés második ciklusában két lehetőség nyílik az intézményes keretek közötti tanulásra, amely a 16-18 éves kor közötti diákokra vonatkozik. Az első az általános opció, amely egy az érettségihez hasonló végzettséget ad. A másik lehetőség a középfokú szakképző iskola, amely elvégzésével a diákok technikusi végzettséget szereznek, ezt követően pedig lehetőség adódik a tanulmányok folytatására szakmai specializációs képzésekkel (Eurydice, 2024).

A spanyol oktatási rendszerben az extrakurrikuláris tevékenységekre vonatkozó jogszabályok területenként vannak meghatározva (Sánchez, de Castro & Girado, 2021), így a két iskola, amit vizsgálok, a Baleár-szigetek autonóm közösségéhez tartozik. Vannak azonban átfogó szabályok is az ország területén zajló tanórán kívüli tevékenységről (Sánchez de Castro, & Girado, 2021). A jogszabályok kimondják, hogy a támogatott központok autonómiát élveznek, hogy szolgáltatásokat, kiegészítő iskolai és tanórán kívüli tevékenységeket hozzanak létre a jelen királyi törvényben meghatározott korlátokon belül. A tanórán kívüli tevékenységek nem tartalmazhatnak leckéket az egyes kurzusok tanítási programjában, és nem vonatkozhatnak értékelésre (“ Real Decreto 1694/1995" 1694/1995 királyi rendelet**,** amely szabályozza az iskolai kiegészítő tevékenységeket**,** a tanórán kívüli tevékenységeket és a támogatott központok kiegészítő szolgáltatásait).

A diákok sokféle órán kívüli tevékenységből választhatnak, mint például a zene, az idegen nyelvek, a természettudományok vagy a művészetek területén (Spanish Education System). Az oktatási rendszer célja, hogy a diákok elsajátítsák a kultúra alapelveit, kialakítsák a náluk bevált

tanulási szokásokat, felkészüljenek az egészséges életmódra és hogy megtanulják a jogaikat. Az oktatási rendszer alapelveibe tartozik például az, hogy olyan módszereket választanak, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő tanulási képességét, az iskolák nagy hangsúlyt fektetnek a diák autonómiájának kialakítására, illetve a reflexió előmozdítására (Ministerio de Educación y Formación Profesional).

III.3. Franciaország

Az oktatás 6 és 16 éves kor között kötelező, amely az általános iskolai oktatással kezdődik 11 éves korig, s az állami intézményekben térítésmentes. Az öt év elvégzésével a diákok automatikusan a középiskolai képzésbe kerülnek, amely első része 11-től 15 éves korig tart és bizonyítványként a diákok megkapják a Nemzeti Oklevelet, azonban a középfokú oktatás második szintjére lépéshez ez nem feltétel. A képzés végén a családok javaslatokat kapnak arra vonatkozóan, hogy milyen irányban tanuljon tovább a gyerekük az iskolai teljesítménye és érdeklődése alapján. A középiskola második szakasza 3 évfolyamos (15-18 éves kor között) és három oktatási területet biztosít: általános, technológiai és a szakmai útvonal. A képzés végén érettségi bizonyítványt szereznek a diákok, ami a felsőfokú tanulmányok megkezdésének feltétele. A szakmai líceumok tanulói felkészülhetnek a Szakmai Alkalmassági Bizonyítvány megszerzésére, ez egy 2 éves tanfolyam, ami után vagy aktív munkába állhatnak, vagy egy év alatt felkészülhetnek a szakmai érettségire (Eurydice, 2024).

A francia oktatásban fontos, hogy a gyerekeknek legyen lehetősége kialakítani egy gazdag személyes kultúrát, gyakorolni a művészetet illetve kulturális helyeket látogatni, művészeti alkotásokat megtekinteni (Francia Oktatási Minisztérium, 2024). A francia iskolákat ösztönzik a kórus szervezésére, a cél, hogy minden intézményben legyen énekkar. Az új kezdeményezés keretében két extra (tanórán kívüli tevékenység kategóriába sorolható) testnevelés órára van lehetőségük a tanulóknak a programban résztvevő iskolákban, amelyet 2023-24-ben 700 középiskola valósítotott meg (Francia Oktatási Minisztérium, 2024).

IV. Módszertani háttér

IV.1. A vizsgálati módszer és intézmények bemutatása

Kutatási kérdéseim megválaszolásához kvalitatív módszert, interjús vizsgálatot választottam. Azért döntöttem e mellett, mert kutatásom alapvetően feltáró jellegű, s első lépésként a terepet megismerve, az érintettek véleményén és tapasztalatain keresztül szerettem volna feltárni az extrakurrikuláris tevékenyégek formáit, céljait és hatásainak percepcióját a szervező pedagógusok szemüvegén keresztül. Összesen hat (2-2-2) intézményt kerestem fel mind a három országból. Magyarországról egy kisvárosi általános iskola illetve egy nagyvárosi magániskola, Spanyolországból az IES Calviá állami iskola és egy kisvárosi magániskola, Franciaországból pedig az Ecole primaire Henri Sellier (Mulhouse) állami iskola és az International School of Lyon került be a vizsgált intézmények közé.

Az iskolák kiválasztásában az volt a fő szempont, hogy minden érintett országból sikerüljön egy állami és egy magániskolát bevonni a kutatásba, amelyekben a diákok zöme 6-16 év közötti, és sikerült is ennek megfelelő intézményeket találni. Az elemzést két szempont alapján végeztem el: az egyik az országok összehasonlítása, a másik pedig az iskolatípusok összehasonlítása. A spanyol és francia iskolák választása részben az Erasmus+ útjaimhoz és az ott kialakult kapcsolataimhoz köthető, az, hogy Magyarország is benne legyen a kutatásban pedig állampolgárként és tanár szakos magyar hallgatóként alapvető volt számomra. Két intézményre (a spanyol és a francia magániskolára) az interneten találtam rá, a többit pedig személyes kapcsolataim által vagy ajánlás útján vontam be a kutatásba. Magyarországon volt a legegyszerűbb, a két elsőként megkeresett interjúalany-jelölt vállalta is a feladatot. Mivel egy kisvárosi magyar iskolában óraadóként tevékenykedem hét hónapja, így nagymértékben belelátok az iskolai életbe, tehát nem is volt kérdés, hogy szeretném bevonni az intézményt a kutatásba. Folyamatosan érdeklődően figyeltem a közösségi életet és az extrakurrikuláris tevékenységek mivoltát, amelyek egy részének én is részese voltam és/vagy jelenleg is vagyok. A másik intézmény kiválasztásánál szempont volt magán jellege mellett, hogy az adott régióban legyen. Spanyolországban sok állami és magániskolának írtam e-mailt, miután egy helyről jelentkeztek az interjúra, ezt követően pedig kaptam egy javaslatot egy másik intézmény egyik tanárának felkeresésére, akivel le is bonyolítottuk az interjút. A franciaországi iskolákkal kapcsolatosan adódott a legtöbb nehézség, hiszen két iskola, amely egy-két hónappal a tervezett interjúk előtt felajánlotta az ezzel kapcsolatos segítséget (az egyik egy interjúval, a másik pedig egy esetlegesen

írásban történő válaszadással), sajnos ezt követően, nem reagált az e-mailekre, telefonhívásokra. Elkezdtem tehát másik intézményeket felkeresni, egy adott ponttól kezdve már ismerősök bevonásával is. Körülbelül 150 intézmény megkeresése után (miután már más ország iskoláit is elkezdtem felkeresni, amennyiben francia intézményt nem találnék a kutatásra) sikerült találni egy segítőkész iskolai tanárt a kapcsolataim által, majd pedig jelentkezett egy magániskola lelkesen, részvételi szándékkal. A többi intézménytől egy-két kivétellel még választ sem kaptam e-mailben vagy fel sem vették a telefont, akik válaszoltak, idő hiányára hivatkozva nem tudtak segíteni. Mindeközben készítettem egy interjút egy monacói brit tantervű iskola tanárával, de mivel végül sikerült két francia intézménnyel felvenni a kapcsolatot, így ezt nem emeltem be a kutatásomba.

A külföldi oktatás más rendszeréből adódóan az iskolák tanulóinak életkora nem teljesen fedi egymást. Magyarországon általános iskolásnak, tehát akikről szól a kutatás, a 6-15 éves kor közötti diákokat tekintjük, a másik két vizsgált országban azonban ez nem így van. A vizsgált spanyol magániskola felöleli a magyar rendszerben általános iskolásnak számító életkort, sőt még az itthon óvodásnak tekintetteket is. Az állami iskola viszont (az ottani rendszer szerint) egy középiskola, ahol a diákok túlnyomó része 11-18 év közötti, amely többé-kevésbé az itthoni felső tagozatnak feleltethető meg. Az állami francia intézmény egy általános iskola, ami az itthoni rendszerben körülbelül az alsó tagozatot fedi le, mivel a diákok 6-10 év közöttiek, a másik viszont egy a magyar rendszer szerint óvodásokat, illetve általános és középiskolásokat is felölelő magániskola. Az iskolák interjúit tizenegy hónapos időintervallumon belül készítettem el (2023 április-2024 március), kettőt magyarul, hármat angolul kiviteleztem, az írásban történt interjú nyelve pedig francia volt. Az első akkor került lebonyolításra a spanyol magániskolában, amikor még Erasmus+ ösztöndíjjal kint tartózkodtam Spanyolországban, ugyanis szerettem volna, ha sikerül személyes találkozással megvalósítani az interjút. A második interjúra, a másik spanyol iskolával nyolc hónappal ezután került sor, a magyar és a francia interjúkat pedig ezt követően három hónapon belül készítettem el a hazai iskolákkal kezdve.

Három állami és három magániskolával készítettem interjút a kutatáshoz, amelyek közül négy kisvárosi és két nagyvárosi iskola. Három intézmény a nevének felhasználását is engedélyezte, ezek pedig a következők: IES Calviá (Spanyolország), Ecole primaire Henri Sellier (Franciaország), International School of Lyon (Franciaország). Az iskolák adatait az alábbi, 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat. A vizsgált iskolák bemutatása. Forrás: saját szerkesztés

Ország	**Iskola**				
	Fenn-tartó szerint	**Forma** (a magyar iskolarendszer életkori beosztása szerint)	**Település-típus**	**Város**	**Név**
Magyar-ország	állami	általános iskola	kisváros	-	-
	magán	általános iskola	nagyváros	-	-
Spanyol-ország	állami	általános iskola (felső tagozat) és középiskola	kisváros	Calviá	IES Calviá
	magán	bölcsőde, óvoda, általános iskola és középiskola	kisváros	-	-
Francia-ország	állami	általános iskola (alsó tagozat)	kisváros	Mulhouse	Ecole primaire Henri Sellier
	magán	óvoda, általános iskola, középiskola	nagyváros	Lyon	International School of Lyon

IV.2. Az adatfeldolgozás módja

Az interjúk elkészítése előtt elolvastam az iskolák honlapját (egy intézmény kivételével, amelyik nem rendelkezik honlappal) és a két intézménytől kapott, a programok tartalmát és havi illetve féléves rendjét tartalmazó dokumentumokat is, amelyeket kutatási célra felhasználhattam. Az interjúkat az etikai kérdések egyeztetésével kezdtem, amelyet minden alany tudomásul vett és hozzájárult a hangfelvétel készítéséhez, valamint annak kutatási célokra való felhasználásához. Négy női és két férfi interjúalanyom volt, akik közül egy személy az intézmény vezetője, egy az általános iskolai rész igazgatója, négyen pedig tanárok, akikből hárman az extrakurrikuláris tevékenységek szervezéséért felelősek az adott iskolában. Az iskola nevének feltüntetése a dolgozatban választható, a hatból három iskola ezt is engedélyezte. Az interjúkról hangfelvétel készült, melyet írott szöveggé alakítottam. Két iskolával személyes interjú, kettővel online kamerás interjú és eggyel telefonos interjú készült, illetve egy intézménnyel írásban történő válaszadás történt. Az interjúalanyok és az interjúk adatait az alább feltüntetett 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat. Az interjúalanyok és a felhasznált források bemutatása. Forrás: saját szerkesztés

Ország	Iskola	Interjúalany		Felhasznált adatok forrása	
	Fenn-tartó szerint	Nem	Beosztás	Interjú Forma	Egyéb
Magyar-ország	állami	nő	tanár (tanórán kívüli tevékenységekért felelős)	személyes	-iskola honlapja, -dokumentumok (amelyeket az iskola küldött a kutatásomhoz) -személyes tapasztalat (megerősítésként)
	magán	nő	vezető	telefonos	-iskola honlapja
Spanyol-ország	állami	férfi	tanár (tanórán kívüli tevékenységekért felelős)	online (kamerával)	-iskola honlapja
	magán	nő	alsó tagozat igazgatója	személyes	-iskola honlapja
Francia-ország	állami	nő	tanár	írásbeli	-
	magán	férfi	tanár (tanórán kívüli tevékenységekért felelős)	online (kamerával)	-iskola honlapja -dokumentumok (amelyeket az iskola küldött a kutatásomhoz)

Az interjú kérdéskörei a következők (az interjúvázlatot az 1. sz. melléklet tartalmazza):

- bemutatkozás
- a nemzeti alaptanterv és az országos szabályozások az extrakurrikuláris tevékenységekre vonatkozóan
- a nemzeti alaptanterv és az országos szabályozások összehasonlítása a helyi tantervvel és az iskolai szabályzatokkal, főként az extrakurrikuláris tevékenységek szempontjából
- az iskolai extrakurrikuláris tevékenységek, illetve azok céljainak, megvalósításának, értékelésének bemutatása
- e tevékenyégek hatásainak percepciója a diákok tanulmányi eredményességére, személyiség-, s különböző kompetenciáinak fejlődésére

A hangfelvételeket visszahallgattam és a *Google Dokumentumok* segédeszköz használatával leírtam, majd elemeztem az elhangzottakat kiegészítve az intézményi honlapok és az iskoláktól az elemzéshez kapott dokumentumok információival. Az interjúkat kézi kódolással elemeztem a kutatási kérdések mentén: először alkódokat hoztam létre, majd a hasonló kérdésköröket összevonva kaptam meg a főkódokat. Ezután típusanalízissel hasonlítottam össze a három ország két-két iskoláját és a két iskolatípus három-három iskoláját.

A fő és az alkódok az interjúkban:

Makroszint:

- tevékenységek típusai: rendszeres foglalkozások, alkalmi foglalkozások
- országos és iskolai szabályzatok összehasonlítása: iskolák által említett országos szabályozások, iskolák által említett különböző iskolatípusokra vonatkozó szabályozások, országos szinten kötelezően megvalósítandó extrakurrikulumok, országos szinten választható extrakurrikulumok

Mezoszint:

- szervezeti háttér: az extrakurrikulumokat szervezők és megvalósítók, a megvalósítás folyamata, finanszírozás, helyszín, gyakoriság, résztvevők kor szerinti eloszlása, interaktivitás, esélyegyenlőség, a tevékenységek vonzóvá tétele, változtak-e azok az évek, évtizedek során
- az extrakurrikuláris tevékenységek: céljai, szerepe az iskolában, tantárgyi kapcsolatok

Mikroszint:

- az extrakurrikuláris tevékenységek hatásai: a diákok tanulmányi eredményére, a diákok személyiséfejlődésére és kompetenciájára

V. A kutatás eredményei

Interjús kutatásom eredményeit három fő témakör mentén, kétféle összehasonlításban mutatom be. Az első fejezetben ismertetem a legfontosabb extrakurrikuláris tevékenységeket és programokat a vizsgált iskolákban, s összevetem ezeket a nemzeti szabályozó dokumentumokban talált információkkal a tanórán kívül tevekénységek formáiról, céljaival, stb. Ez jelenti kutatásom makroszintű elemzéseit. A második fejezetben, mezo, azaz intézményi (iskolai) szinten mutatom be az extrakurrikuláris tevékenységek helyét, szerepét, funkcióit az iskola életében, ezek szervezésének és megvalósulásának jellemzőit és kritériumait. A harmadik fejezetben a tanulók mikroszintjén ismertetem, hogy milyen hatással van az ezekben a tevékenységekben való részvétel a tanulók tanulmányi eredményességére, különböző képességeikre és személyiségfejlődésükre az interjúalanyok véleménye és tapasztalatai alapján. Mindhárom fejezetben összehasonlítom a különböző országok iskoláit a vizsgált kérdéskörökben, illetve megnézem, hogy milyen különbségeket, hasonlóságokat találok a magán– és állami intézmények között.

V.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek formái a nemzeti szabályozó dokumentumokban és a vizsgált iskolákban

Mind a három ország iskoláiban hangsúlyt kapnak a kulturális események, amelyeken belül a színházi nevelés egységesen jelen van, de a spanyol intézmények esetében mindkét iskola alátámasztja, hogy ott színjátszó/dráma szakkörök is működnek. A magyar és spanyol iskolákban a múzeumpedagógiai-, a francia iskolákban pedig a zeneművészeti tevékenységeket azok, amelyeket az interjúalanyaok egységesen említettek a kulturális események terén. Az utóbbi nemzet intézményei ezáltal sikeresen megvalósítják az országok oktatási rendszerénél bemutatott szabályozásokban foglaltakat, miszerint cél minden iskolában zenei tevékenység mint extrakurrikuláris foglalkozás működtetése (Francia Oktatási Minisztérium, 2024). Szintén mind a három nemzet iskoláinak esetében megfigyelhetők a sporttevékenységek, informatika témájú szakkörök, diákegyesületek, különböző kirándulások, valamint a nemzeti illetve van, ahol a nemzetközi ünnepek köré szervezett események is. A tudományterületek extrakurrikuláris tevékenységei is színesíti minden nemzet repertoárját, főként a természetismeretre, ökológiára összpontosítva. A francia iskolák esetében pedig más témákkal és készségekkel, mint például a kreativitással is összekapcsolják a tudományos foglalkozásokat. Témanapok is szerveződnek iskolatípustól függetlenül, ilyen például egy általános iskolában a “Táskamentes nap” vagy egy magániskolában a “Nemzetközi nap”. A nyelvi tanórán kívüli foglalkozások is minden iskolában

jelen vannak valamilyen formában, például az egyik magyar iskolában felzárkóztató illetve tehetséggondozó óra keretében is, egy francia iskolában pedig például a "Művészet és Természet" szakkör keretében a kreativitással összekötve. Az utóbb említett nemzet és a magyar iskolák esetében kiemelkedőek a felzárkóztató-, fejlesztő, valamint a képzőművészeti foglalkozások. Ezeken kívül más tanórán kívüli tevékenységek is észlelhetőek a kutatott országok egy-egy vizsgált iskolájában. Hazánk intézményeinek esetében ez (az állami iskolában) szakörök, mint például a matematika terén, témahetek, projekthetek, (a magánfenntartású intézményben pedig) beszélgetőkörök, mentorprogramok és táncmodul keretében valósulnak meg. A spanyol intézmények részéről (az állami iskolában) a diákegyesületek sokszínűsége a kimagasló, ilyen például az egyenlőségre törekvő, egészségügyi vagy az ökológiai bizottság. A franciaországi minták különlegességét a (magániskola által kínált) következő foglalkozások adják: meditáció, olvasóklub, közösségépítő és innovatív gondolkodásra összpontosuló klubok. Ezeken felül vannak még a parlamenti nyelv, vita gyakorlására, illetve például a problémamegoldó-és döntéshozó képesség fejlesztésére szolgáló foglalkozások is a francia iskolákban.

Összességében majdnem minden interjú során gazdagodhattam új ismerettel a nemzeti és az iskolai szintű szabályozások különbségéről. Ahol nem tudott említeni semmit az interjúalany, ott felsoroltam az általam talált információkat és kértem, hogy reflektáljon rá az iskola szemszögéből, de főképpen a szakirodalmak interjúkkal való összevetése adja ezen fejezet alapját.

Minden ország esetében említettek az interjúalanyok olyan tényeket az iskolájukról, amelyek az elméleti részben a nemzetek bemutatásánál leírt extrakurrikuláris tevékenységre vonatkozó országos szabályozások többségét alátámasztják, csupán néhányhoz nem találtam az interjúkban rejlő adatot, viszont ellentmondásban egyáltalán nem állnak az iskolák az adott nemzet előírásaival. Minden ország intézményei nagymértékű szabadsággal rendelkeznek az extrakurrikulumok repetroárjának összeállításában, nemzeti szinten többnyire csupán iránymutatások, lehetőségek és célok vannak kitűzve, amelyek közül néhány minta átfedést is mutat, azonban mindenhol van valamilyen szintű szabályozás. Kiemelném, hogy az iskolákat egyöntetűen művészeti és a kulturális tanórán kívüli tevékenységekre sarkallják a vizsgált nemzeti szabályozásokban foglaltak, amely magyarázat lehet arra a már korábban említett megállapításomra, hogy ezen jellegű tevékenységek mind a három nemzet esetében jelen vannak. Hazánkban azonban ezek nem csak, hogy lehetőségként, hanem ahogyan az elméleti részben

Magyarország adottt szempontból történő bemutatásánál (lásd.: III.1. fejezet) leírtam, az 5-12. évfolyamon kötelező is ezen jellegű foglalkozások feltételeinek megléte az iskolákban. Spanyolországban az előírás arra összpontosul, hogy a tanórán kívüli tevékenységekre nem kaphatnak jegyet a diákok, amelyet az egyik interjúalany ki is emelt a beszélgetésünk során, illetve nem tartalmazhatnak tanórai leckéket. Ezek akár indokai is lehet annak, hogy a másik két nemzettel ellentétben a spanyol iskolák nem számoltak be a tanórákhoz szorosan fűződő fejlesztő, vagy tehetséggondozó órákról az iskolájukban. Az utóbb említett foglalkozástípusra ugyanis például jegyet kapnak a diákok a magyar állami intézményben, mégis extrakurrikuláris tevékenységként tekint erre az interjúalany. Franciaország esetében kiemelném, hogy elkülönítenek olyan iskolákat, ahova többségében hátrányos szociális és gazdasági hátterű gyerekek járnak. A Francia Oktatási Minisztérium honlapján lévő információk illetve az egyik interjúalany is alátámasztja, hogy ezekben az iskolákban innovatív pedagógiai elveket alkalmaznak és több extrakurrikuláris tevékenységet kötelesek biztosítani a diákoknak, mind a felzárkóztató jellegűeket, mind pedig például a kulturális látogatásokhoz köthetőeket. Minden ország esetében találtam néhány különlegesebb tényezőt a fejezet elemzési szempontjához kapcsolódóan, amelyeket a következőkben egy-egy példával szemléltetek. Magyarországon különböző témahetek megtartására van lehetőség az iskolákban, amelyek a Fenntarthatósági hét, Pénz7 és a Digitális témahét. A spanyol iskolák esetében az egészségestudatosságra nevelő és a természettudományokkal kapcsolatos országos célokat emelném ki. A III.2. fejezetben részletezett szabályozásra visszautalva, a spanyol oktatási rendszer egyik célja az egészségtudatosságra nevelés (Ministerio de Educación y Formación Profesional), amelyet a vizsgált intézmények meg is valósítanak például a diákokból álló Egészségügyi Bizottság működtetésével.

V.1.2. Az állami és magániskolák közötti különbségek az extrakurrikuláris tevékenységek formáiban

Az állam és magán iskolákban egyenlő arányban megfigyelhetőek a kulturális események, a legjellemzőbb a múzeumlátogatás, amelyek mind a hat iskolát érintik, ahogyan például a különböző kirándulások szervezése is. A környezetvédelemmel kapcsolatos foglalkozások illetve a színházlátogatások is hasonló mértékben fordulnak elő mindkét intézménytípusban, hiszen az interjúkon két-két intézmény esetén hangzottak el az ezekkel kapcsolatos tevékenységek. A képzőművészet is egyenletes arányosságot mutat, azonban ez csak 1-1 iskolában jelenik meg.

A zeneművészeti nevelés és a természettudományokhoz kapcsolódó tevékenységek is népszerűek mindkét intézménytípusban, de a magániskolákban valamivel több hangsúlyt kapnak. A sportfoglalkozások is megtalálálhatók mind az állami, mind a magánintézményekben, azonban az utóbbiban sokkal bővebb a lehetőségek tára az interjúk szerint. Különlegesebb sportnak számíthat a magyar magániskolában a külső helyszínen történő vívás és a francia magániskolában a “Kidobós” vagy a külön lányoknak és fiúknak szóló összetett sporttevékenység. A spanyol és a francia iskolákban a nemzetközi kapcsolatokra alapuló eseményekről is beszámoltak az interjúalanyok, amely az előbbi országban mind két iskolát, az utóbbiban pedig csak a magániskolát érinti tehát a nemzetközi programok aránya kevesebb a vizsgált állami iskolákban. Erre az eredményre számítani lehetett, hiszen a két külföldi magánfenntartású intézmény egyben a nemzetközi megnevezést is viseli, a hazaival szemben. Az állami iskolák nemzetközi tevékenységeit csupán a spanyol iskolában működő Erasmus+ program képviseli. A magániskolák közül például az ISL-ben néhány heti rendszerességgel futó klubban, a spanyol intézményben pedig az egy-egy nemzetre épülő témanapok alkalmával is előkerülnek a nemzetközi ismeretekkel kapcsolatos események.

Az interjúk alapján diákegyesületek is vannak a kutatott országokban, leginkább az állami iskolákban, a Diákönkormányzat, vagy a különböző diákbizottságok képviseletében, de az egyik magániskolában is jelen a Diáktanács. A tehetséggondozó, illetve fejlesztő órák, mint például a francia iskolában működő “Lépések a Sikerért program” is erre az iskolatípusra jellemzőbbek.

A megfigyelésem alapján amellett, hogy az állami iskolák is szép eredményt mutatnak az extrakurrikuláris tevékenységek terén országos szabályozásokkal összevetve, a magániskolák bőven túlteljesítik a megadott elvárásokat. Ezek az intézmények több és sokrétűbb választékot tudnak biztosítani a diákoknak, amelyet az interjúalanyok különbözőképpen indokoltak. A legfőbb

ok az lehet, hogy *„a magániskoláknak van lehetősége például óriási focipályát, vagy úszásórához uszodát építeni és fenntartani, az államiakban pedig ez nem opció” (spanyol magániskola*). Felmerült még az is, hogy az állami intézmények ódivatúak, nem változtatnak az extrakurrikuláris tevékenységeken és hogy van ahol jellemző, hogy *„az iskolákon belül nem tartanak extrakurrikuláris foglalkozásokat, hanem egy kerületenként kijelölt központba járhatnak a diákok szakkörökre, klubokba” (francia magániskola)*. A magyar magániskola interjúalanya megfogalmazza, hogy ott moduláris oktatás zajlik, ami azt jelenti, hogy egy téma köré épül a tanulás ezáltal például a “Zene és Tánc” modulban ellátogatnak koncertekre és táncházba, illetve zenekart hívnak az intézménybe, a képzőművészeti modulban pedig például agyagozni is viszik a gyerekeket szakemberhez az iskola tanárai által tartott képzőművészeti foglalkozáson túl. A francia iskola is bőségesen jeleskedik az extrakurrikulumokból, és az interjúk alapján itt a legszínesebb és legspecifikusabb a heti rendszerességgel működő klubok, szakkörök választéka, az Origami szakkörtől kezdve, a Karaoke Klubon át az Olvasóklubig. A spanyol iskolában a helyi tanterv olyan kötelező elemeket tartalmaz, ami máshol nem jellemző, mint például a heti öt zeneóra hangszeren tanulással egybekötve annak köszönhetően, hogy zeneiskolaként is működik az intézmény, illetve a kínai nyelv (időszakos) tanulása. Ezek mellett azonban rengeteg más választható tevékenységeket szerveznek, köztük a sporttal, amely mind a három iskolában kiemelkedő, annak ellenére, hogy csupán a francia országos szabályzatban olvastam ezen típusú tevékenység ösztönzéséről. A testmozgás és a tanulás összefüggésével kapcsolatban állapították meg, hogy az élsportolók kimagaslóbb tanulmányi eredményeket értek el mindamellett, hogy leterheltebbek voltak (Coleman, 1961-idézi Pusztai, 2004). Ehhez kapcsolnám Coleman társadalmitőke-elméletét magyarázatnak, amelyből következtetve, az iskolai sport esetében hasznos tőkeforrásnak számít a sport általi népszerűség, elismertség amelyet a tanuló lelkiismeretes munkával ért el. Ezek alapján feltételezhetjük, hogy a magániskolákban, mivel több a tanórán kívüli tevékenység, eredményesebbek is lehetnek a tanulók, ezáltal az iskola is, társadalmi helyzettől függetlenül, mint ahogy azt Pusztai (2004) is kimutatta a felekezeti iskolákba járók esetében.

V.2. Az extrakurrikuláris tevékenységek iskolai szinten – megvalósítás, szervezés, jellemzők

A legtöbb nemzet és iskolatípus esetében igaz az, hogy a rendszeres, például szakkörként működő extrakurrikuláris tevékenységek heti egy alkalommal szerveződnek. Ezek választhatóak, de van,

hogy a tanár javasolja, vagy pedig a diákok és a szülők szabad döntésén alapul, hogy melyikben vesz részt a tanuló. A spanyol magániskolában viszont szigorúbb szabályozások érvényesek a zenetanulásban, hiszen az intézmény zeneiskola is egyben. *„A tanár választja ki, hogy melyik hangszer illik az adott diák készségeihez a legjobban, miután több hangszert kipróbált a tanuló és azon kell majd hogy megtanuljon játszani az évek alatt”*. Az alkalmankénti események közül valamelyik havonta kerül megrendezésre, mint például a spanyol magániskolában a “Nemzetközi Nap”, vagy van, amelyik évente, mint például értelemszerűen a nemzeti ünnepek megemlékezései. Az ilyen rendezvényeken kötelező a megjelenés a kijelölt évfolyamok, vagy sok esetben az iskolák minden tanulója számára. A kirándulások olyan szempontból kivételek ez alól, hogy a szülő dönthet arról, hogy részt vesz-e bennük a gyereke.

V.2.1. A vizsgált országok összehasonlítása az extrakurrikuláris tevékenységek szervezési hátterében és jellemzőiben

Mind a három nemzet esetében azt az információt kaptam, hogy a tanárokat jelentős mértékben bevonják az extrakurrikuláris foglalkozások szervezésébe. Azonban az változó, hogy ki szabja meg azt, hogy melyik pedagógus miért felelős, illetve, hogy hogyan oszlanak el a különböző típusú feladatok a tanári karban és nincs is adatom az összes mintából ehhez kapcsolódóan. Megállapítható viszont, hogy a magyar és a francia iskolákban a tanári karon belül megegyeznek a kollégák, hogy ki miben vesz részt, amelyben meghatározóak a szakterületek például a versenyszervezéshez köthetően, de a kijelölt személy kötetlenül kérhet meg más pedagógusokat is a csatlakozáshoz. Kirándulások vagy kulturális látogatások szervezéshez pedig tanítási területtől függetlenül kapcsolódhatnak a pedagógusok. A spanyol iskolákban egy személy a felelős az extrakurrikuláris tevékenységek szervezéséért, arról pedig, hogy ki milyen foglalkozást tart az igazgató dönt, figyelembe véve a tanárok képesítéseit. A tevékenységek lebonyolításához mind a három országban köthetők tanárok illetve más szakemberek például tánctanárok illetve különböző művészetek oktatói is. Az interjúk adatai alapján az állami iskolák külső segítséget többnyire csak alkalmanként vesznek igénybe (akár az iskolán belül akár külső helyszínen történő események esetében). A magániskolákban több szakemberhez látogatnak el rendszerességgel is, például balettórákra, illetve van, hogy vendégelőadók vagy akár a tanárok is alkalmi órák keretében mutatják be a gyerekeknek a saját érdeklődési körükhöz köthető különlegesebb tevékenységeket.

A magyar és a francia iskolák tanulói is részesei az extrakurrikulumok kialakításának, vagy a foglalkozások témájához való ötletadás, vagy pedig szervezés formájában, amihez kapcsolhatjuk

a diáktanácsok működését. A spanyol intézmények esetében azonban ellentmondásokba ütköznek az információk, miszerint az egyik intézményben jelentős szerepet kapnak a diákok ezen a területen, azonban a másik mintánál egyáltalán nem vesznek részt ebben a folyamatban a tanulók. A szülők részvételének vizsgálatát különösen fontosnak tartom, mivel szakirodalom is alátámasztja, hogy a szülők közreműködése az extrakurrikuláris tevékenységekben és egyes iskolai döntésekbe való bevonásuk fontos társadalmi tőkeforrás (Putnam 2004 idézi Pusztai 2009). A szülők szervezésben való szerepe hazánkban kiemelkedő: többek között például abban nyújtanak segítséget, hogy saját különlegesebb tevékenységeiket (tánc, zene) bemutatják a gyerekeknek interaktív formában, de olyanról is beszámolt az egyik interjúalany, hogy egy külhoni magyar édesanya járult hozzá a gyerekek Kárpátaljával kapcsolatos tudásának bővítéséhez, mindezt színesítve helyi ételek készítésével. A fentiken túl részt vesznek jótékonysági bálok szervezésében, tombolafelajánlásokban, az iskola dekorálásában *(„a diákbálra is gyönyörűen feldíszítették a helyszínt" (magyar állami iskola)*, és segédkeznek a rendezvények lebonyolításában. A francia iskolákban is fontos szerepet játszanak a szülők, hiszen ha segítőkre van szükség, ugyanúgy mint hazánkban, a Szülői Munkaközösséghez fordulhat az iskola. A spanyol intézmények esetén azonban ellentmondóak a megfigyelések, hiszen az egyik iskolában a szülők is szerepet kapnak a tanórán kívüli tevékenységek megvalósításához kötődően, a másikban viszont egyáltalán nem.

A szervezési folyamatokkal kapcsolatban a francia és a spanyol iskolák hasonlóak abból a szempontból, hogy van, amikor közösen szervez több fő egy eseményt, amellyel csapatként foglalkoznak, ezen belül az utóbbi ország esetében tudjuk, hogy ezt leginkább a feladatok egymás közti kivitelezésével teszik a diákok, míg a francia iskolákban inkább a tanárok feladata ez. Hazánkban viszont ellentmondóak az eredmények, amire magyarázatként szolgál, hogy amíg a magániskolában a tanári csapat együtt találja ki, szervezi meg az extrakurrikuláris tevékenységeket (a tananyaggal együtt) az év körrendjéhez és a diákok érdeklődési köréhez igazodva, az állami iskolában ez a folyamat inkább a Diákönkormányzatot segítő tanár tervezetére, a képviselő tanulók módosítási javaslataira valamit a vezetőség többlépcsős jóváhagyására összpontosul. A tanórán kívüli tevékenységek változtatásának igényére vonatkozóan az interjúk alapján nem lehet egyértelműen összehasonlítani a nemzetek iskoláit, hiszen ez intézménytípusonként eltérő, így országon belül is ellentmondóak az iskolák adatai, ami szintén igaz a finanszírozás szempontjára. A foglalkozások, események helyszínét illetően minden ország intézményeiben vannak az iskola

területén illetve azon kívül zajló tanórán kívüli foglalkozások is. A külső helyszínek közül különlegesnek számíthat a magyar iskolákban a jégkorcsolyázás, a spanyol iskolában a repülőtérlátogatás vagy a tengerparton történő események, a francia iskolák esetében pedig a szabadtéri, erdős, hegyvidékkel körbevett környezetben történő kirándulás.

A három nemzet interjúalanyai egyetértenek abban, hogy tulajdonképpen jönnek a gyerekek maguktól, mert szeretik az eseményeket, és ahogyan a magyar magániskola interjúalanya fogalmaz *"imádnak itt lenni és minden vonzó nekik"(magyar állami iskola)*, tehát az intézményeknek nem is kell különösebb erőfeszítéseket tenni annak érdekében, hogy motiválja a gyerekeket a részvételre. Megállapítható, hogy minden országban kötődnek az életkorhoz az egyes tanórán kívüli tevékenységek. A spanyol és magyar iskolákban a kulturális eseményeket leginkább a felsősöknek szervezik. A francia intézményekben a választható szakkörök életkorspecifikusak, tehát vannak szakkörök a magyarországi rendszerben körülbelül alsó tagozatnak, illetve felső tagozatnak megfelelő korosztály számára, illetve bizonyos tevékenységeken együttesen vehetnek részt. Mindkét csoport számára felajánlottak olvasó-, kreatív-, és művészeti klubokat, a Diáktanácsbeli tagságot illetve sportot is, de ez utóbbi a felső tagozat esetében sokszínűbb, illetve ami még különbségként jelenik meg, hogy az idősebbek számára valamivel komplexebb és gondolkodtatóbb szakkörök is működnek. Minden ország iskolái arra törekednek, hogy minél interaktívabbak legyenek a tanórán kívüli tevékenységek, de a spanyolok kiemelendők ebből a szempontból, hiszen ott a részvételen felül a szervezésben is nagymértékű aktivitás mutatkozik a tanulók részéről.

Az esélyegyenlőség kérdéséről a magyar és francia alanyoktól kaptam információkat. Az interjúalanyok elmondása alapján igyekeznek mindent megtenni annak érdekében, hogy egyenlő bánásmódban részesüljön minden gyermek a tanórán kívüli tevékenységek esetében is. Különösen megjelenik ez az egyik francia iskolában, ahol mivel az iskola tanulóinak többsége hátrányos helyzetű, így az intézmény többféle fejlesztő foglalkozást biztosít, extra segítséget nyújt a házifeladathoz, illetve akár tanítási szünetekben is lehetőség van a támogatással kiegészülő önálló tanulásra az iskolában.

V.2.2. Intézménytípusok összehasonlítása az extrakurrikuláris tevékenységek szervezésben, jellemzőiben

Azon túl, hogy mind a magán, mind pedig az állami iskolákban szerepe van a tanároknak a szervezésben, abban a kérdésben, hogy ki osztja ki a feladatokat illetve, hogy azok mennyire

szakterületspecifikusak, hiányosak adataink és iskolatípuson belüli ellentmondások is vannak. Elmondható, mindkét iskolatípusban, hogy főképpen az adott szakterületen tevékenykedő pedagógusok szerveznek egy-egy eseményt, de ez nem feltétel, a magániskolák esetében pedig egy iskola kivételt képez, hiszen náluk teljes mértékben a szakterület a meghatározó ebben a kérdésben. Többnyire mindkét iskolatípus pedagógusai maguk döntenek a feladatok felosztásáról egymás között, viszont az egyik magániskola erre az eredményre szintén rácáfol. Mindkét intézménytípusban kapcsolódnak az extrakurrikulumokhoz kívülálló szakemberek is, de a magániskolák interjúalanyai több és részletekbe menőbb információi alapján arra következtettem, hogy ezen intézményekben nagyobb arányban történik szakértők bevonása is.

Ugyan mindkét intézménytípusban kapcsolódnak a diákok az extrakurrikuláris tevékenységek kialakításához, megvalósításához, az állami intézményekben leginkább a szervezésbe, a magánintézmények esetében viszont ezen felül a tervezésbe is bevonják őket. Példaként szolgál erre az, hogy a spanyol állami iskolában a szervezés nagy részét a diákok végzik oly módon, hogy ha például néhány fő feladata egy esemény megvalósítása, akkor azon belül mindegyikőjüknek van egy részfeladata. A magániskolák közül a magyar intézményben az interjúalany elmondása szerint például ötletdobozokba gyűjtik azokat a témákat, tevékenységeket, amelyekkel a diákok szívesen foglalkoznának, illetve figyelemmel kísérik a "rezzenéseiket", jelzéseiket arra vonatkozóan, hogy mi az, ami aktuálisan érdekli őket. A szülők szerepére vonatkozóan nem született egyértelmű eredmény. Többnyire a szülők is részesei a szervezésnek és/vagy megvalósításnak mindkét iskolatípusban, de a magániskolák közül egy kivételt képez ez alól. Az általános iskolák közül például a spanyol iskolákban a szülői testületnek is jóvá kell hagynia, ha az iskola szeretne egy programot megvalósítani. Ahogyan az interjúalany mondta *"tehát bizonyos értelemben van egy párbeszéd az iskola minden szervezete és tagja között" (spanyol állami iskola)*.

A szervezési folyamatban azt a különbséget találtam, hogy az állami intézményben jelentősen megnehezíti ezt a bürokrácia. A másik iskolatípusban nem említettek ilyen jellegű problémát, azonban *„egy-egy esemény költséghatékony kivitelezésének érdekében a vezetőség komoly munkát végez és felelősséget vállal"(francia magániskol)*. Arról, hogy változtatnának-e valamit az iskolában a magánintézményekben "nem" volt a válasz. Elégedettek a tanórán kívüli tevékenységeikkel, illetve volt, ahol kiemelte az interjúalany a programok vezetője köré kialakult

nagyszerű lelkes és támogató tanári csapatot, volt, ahol pedig többek között az iskolalánchoz tartozás miatt összetettebb folyamat lenne például egy új foglalkozást bevezetni. Az állami intézményeknek viszont konkrét ötleteik is vannak arra, hogy mit lehetne változtatni a hatékonyság érdekében, amelyek a kollégák munkamegosztására, illetve a pénzügyi támogatottságra vonatkozik. Az egyik interjúalany szerint az lenne az optimális, ha mindenki kivenné a részét a feladatokból. A motiválatlanság a szervező tanárok időhiányából, illetve a nem elegendő anyagi támogatásból eredhet. Egy spanyol iskola interjúján pedig az hangzott el, hogy valamilyen módon csökkenthetnék az extrakurrikulumokat ezáltal több anyagi forrás is jutna rájuk egyenként és hatékonyabb lenne a megvalósítás.

A magániskolákban a szülők fizetnek az oktatásért így nem ütköznek finanszírozással kapcsolatos problémákba a tanórán kívüli foglalkozások terén. A szülők ezekért pluszköltséget fizetnek vagy van, ahol például heti egy szakkör beletartozik a tandíjba, tehát nem kell külön kiadásként tekinteni rá. Az állami iskolák annak ellenére is, hogy két intézmény esetében valamilyen külső pénzügyi támogatás is biztosított az extrakurrikuláris tevékenységekre, beszámoltak arról, hogy problémát jelenthet a tanórán kívüli foglalkozások pénzügyi hátterének megfelelő biztosítása. A francia állami iskola kap erre kiegészítő támogatást, mivel a REP+ zónába tartozik, ami azt jelenti, hogy hátrányos szociális és gazdasági helyzetben lévő diákok járnak oda. Az ilyen intézmények több erőforrásban részesülnek, amelyből a felzárkóztató órák megtartását finanszírozzák és a tanárok is kapnak bónuszokat a diákok aktív fejlesztéséért. A magyar állami iskolában ugyan a fenntartótól, a tankerülettől vagy az alapítványtól is kaphatnak támogatást egy-egy esemény szervezésére, azonban ez nem bizonyul elegendőnek a vizsgált iskolában. Az interjúalany elmondása alapján a feladatkörtől függően kapott két óra kedvezmény vagy extra juttatás, amit a tanárok kapnak, arányaiban kevesebb, mint az az idő amennyit ezekre a teendőkre ténylegesen ráfordítanak. A spanyol állami iskolában pedig semmilyen támogatásról nem számolt be az interjúalany, amelyet problémának tart, hiszen ahogyan a fogalmaz *"nem mindenkinek van annyi pénze egy állami iskolában, hogy például befizessen a gyerekének egy kirándulást" (spanyol állami iskola)*. Szintén az utóbb említett interjúalany mondta, hogy van olyan is, hogy meg kell, hogy kérjenek valakit a múzeumból, hogy elmenjen az iskolába és előadást tartson a gyerekeknek, mert nem engedheti meg magának az intézmény, hogy finanszírozza a gyerekek múzeumi látogatását így pedig csorbul az élmény, hiszen nem is láthatják magát a kiállítást. Alátámaszthatja ezt, hogy mind az állami, mind a magániskolákban vannak külső helyszíneken is tanórán kívüli

tevékenységek, de az utóbbiakban kisebb arányban. Az extrakurrikuláris tevékenységek kor szerinti eloszlására, interaktív részvételi lehetőségére, illetve a foglalkozások esélyegyenlőség szempontjából történő vizsgálatára csak a nemzetek összehasonlításához van releváns adatom, hiszen nem minden iskolából kaptam ezekhez információt, illetve esetenként ellentmondásosak.

Mivel a diákok összességében mindkét intézménytípus esetében szívesen mennek a szakkörökre, programokra így azon túl, hogy kihirdetik azokat, nem is lenne nagy szükség reklámozni ezeket, de van néhány különböző lépés, amit megtesznek mindkét iskolatípusból annak érdekében, hogy vonzóvá tegyék ezeket e diákok számára. Az állami intézményekben az iskolarádión hirdetik az eseményeket, illetve plakátot készítenek hozzájuk. A magániskolákban olyan válaszokat kaptam az interjúkon, hogy fontos a tanár lelkessége, valamint az, hogy a tevékenységek különböző elemeket is tartalmazzanak. Kiemelték annak jelentőségét is, hogy a családok tudják: a vezetőség gondosan választja ki azokat a tevékenységeket, amelyeket szerintük élveznének a diákok, hasznos lenne nekik illetve a tanulmányukhoz is kapcsolódik.

V.2.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek céljai és szerepei az iskolában a különböző országokban

Nemzetenként változó az, hogy mik az extrakurrikuláris tevékenységek feladatai és céljai, azonban a közösségépítés mindenhol megjelent, a spanyol iskolák esetén központba helyezve az integrációs szerepet is. Példa ez utóbbira, hogy a Covid-19 járvány utáni helyzetben, amikor a több diák nem tudta folytatni az addigi extrakurrikuláris tevékenységét, mivel a szülők nem tudták ezt kifizetni a munkahely elvesztése miatt, az iskola szervezése által lehetőséget nyílt számukra a rögbi klubba való csatlakozásra. A magyar és a spanyol iskolákban kiemelendő a kultúra megértése, kulturális élmény szerzése, míg a francia iskolákban az önállóság gyakorlására esik a hangsúly. Minden országban megjelenik célként az extrakurrikulumok tananyaggal való összekapcsolása, azonban ez a spanyol iskolákban kicsit más szerepet kap. A másik két nemzet esetén a tantárgyi szoros kapcsolat kiemelkedő, hiszen így jobban megjegyzi a gyerek a szükséges ismereteket, lehet erre példa egy olyan színdarab megnézése, amit irodalomórán könyv formájában tanultak. A spanyol iskolákban azonban amellett, hogy az ilyen jellegű kapcsolatok kialakítását is feladatként jelölték meg, hangsúlyozták a tananyagtól teljes mértékben való eltávolodást is leginkább a rendszeres foglalkozásokon. Különbségként állapítottam meg, hogy a magyar iskolákban például a fizikum fejlesztése jelenik meg fontos célként, a spanyolokban az, hogy kialakuljon a tanárok és diákok

között egy egészen közvetlen viszony, illetve, hogy a feladatok gyakorlatiasak legyenek. A francia intézményekben pedig a diákok támogatása, segítése, motiválása áll a központban.

Az extrakurrikuláris tevékenységek tantárgyakhoz kapcsolódásának szempontjából különböznek a nemzetek. A spanyol és francia iskolákban egyértelműen kapcsolódnak a foglalkozások a tantárgyakhoz, a magyar intézmények esetében az egyik iskolára igaz ez ilyen megfogalmazásban, de mivel a magániskola modulokra épül nem tantárgyakra, így a modulokhoz kapcsolódnak az extrakurrikulumok. A spanyol alanyok szerint ők igyekeznek minél több tantárgyat bevonni leginkább a kirándulásoka, de mindezt elvonatkoztatva és a lehető leggyakorlatiasabb módon. A francia iskolákban ezek mellett a szakkörök tantárgyakkal való összekapcsolására is van példa, ami a magániskolában például a "Művészet természettel" nevű szakkör esetében jelenik meg, hiszen idegennyelven zajlik a már alapból a művészetet tudományággal összehangoló tevékenység. A magyar intézmények esetében viszont alapvető különbségek vannak iskolán belül is ezzel kapcsolatosan. Ugyan a magániskolában is ismerik a gyerekek a tantárgy fogalmát, ott a modulokra épül az oktatás. Az extrakurrikuláris tevékenységek és a modulok kapcsolatának megteremtése a tanárok kreativitásán múlik. Erre példa, hogy az magyar magánintézmény interjúalanya elmondása szerint a számtant a balett órával kapcsolták össze abból kiindulva, hogy a balettáncosok felsőtestét és lábait is a tütü szoknya választja el, amelyet hasonlíthatunk a törtekhez. Az állami iskolában a kapcsolat nem ennyire szoros, de ott is van kapcsolat, hiszen például vannak olyan szakkörök, amelyeknek még magában a nevében is benne van a tantárgy, például, mint a matematika szakkör esetében. Hazánk vonatkozásában tehát összességében elmondható, hogy a kapcsolat szoros az extrakurrikulumok és a tananyag, de nem minden esetben a tantárgy között.

V.2.2. Az extrakurrikuláris tevékenységes céljai és szerepei az állami és a magánintézményekben

Mind az állami, mind a magániskolákban megjelenik célként, hogy mindenből tanuljanak a diákok, ahogyan a spanyol állami iskola interjúalanya fogalmaz: "*a világ olyan, mint egy nyitott tanterem"* (spanyol állami iskola), ezért fontos lenne, hogy sok helyre el tudjanak jutni. Szintén mindkét intézénytípusban fő feladatként jelenik meg az, hogy a diákok fejlődjenek illetve értékeket tanuljanak ezen tevékenységek során. A különbségek ezen a téren iskolaszinten változóak, nem lehet intézménytípusonként kategorizálni azokat, hiszen ellentmondóak és néhol

hiányosak a csoporton belüli adatok, ahogyan a tanórán kívüli tevékenységek tantárgyi kapcsolatok vonatkozásában is.

V.3. Az extrakurrikuláris tevékenyégek hatásainak percepciója a diákok tanulmányi eredményességére, személyiség-, s különböző kompetenciáinak fejlődésére

V.3.1. Az extrakurrikuláris tevékenységek hatásai a diákokra a pedagógusok szerint nemzetközi összehasonlításban

Mind a három nemzet interjúalanyai úgy gondolják, hogy mind a tanulmányi, mind a nem tanulmányi eredményekre pozitív hatással vannak a tanórán kívüli foglalkozások. Fokozódik a gyerekek kreativitása, gyakorolhatják az önkifejezést és tanulhatnak saját magukról. Amit mind a három ország iskoláinak interjúalanyai kiemeltek, az a személyiség-, kommunikációs és képességfejlesztő hatás. Ezen eredmények összhangban állnak Broh (2002) eredményeivel a bizonyos extrakurrikuláris tevékenyégek (pl. sportolás) pozitív hatásairól. A francia iskoláktól leginkább a kompetenciákra és készségekre való bafolyásról kaptam információt, a magyar és spanyol iskolákban pedig hasonló arányban számoltak be mind az akadémiai, mind a nem közvetlen a tanulmányi eredményekre vonatkozó hatásokról.

A francia iskolákban kiemelték a kreativitást, a döntéshozóképességet, illetve a kifejezőkészséget. A francia magánintézmény interjúalanya szerint például az „Egyesült Nemzetek modellezése" klub fejleszti a diákok vitakészségét illetve kritikus gondolkodását, a „Természet klub" növei a diákok famegmunkálási ismereteit, a „Sakk klub"-ban való részvétel pedig agyserkentő, illetve kreativitásfejlesztő hatású. A spanyol iskolákban a szociális aspektusok kerültek előtérbe, fontos, hogy a diákok megtanulják mi történik körülöttük, amely által ahogyan a magániskola interjúalanya mondta *„lokálisan és globálisan is hozzá tudjanak járulni a társadalmuk fejlődéséhez a jövőben*" *(spanyol magániskola)*. Ezen túl az is említésre került, hogy a tanulók a megszokottól eltérő szerepben is látják a diáktársaikat a foglalkozások során, és sokszor a tanárokkal együtt rádöbbennek arra, hogy egy-egy tanulóról nem is tudták, hogy például milyen jó kommunikációs,-vagy előadókészsége van, mindaddig amíg egy tanórán kívüli tevékenységen lehetősége nem nyílt a tehetsége megcsillogtatására. A magyar iskolák kiemelték, hogy az egyes tanórán kívüli tevékenységekben mekkora lehetőség rejlik a diákok jövőjére nézve, a magánintézmény interjúalanya a sport, az állami iskola interjúalanya pedig az idegennyelv területére összpontosítva. A magániskola interjúalanya kifejtette, hogy a mozgás különösen az

óvodában és az általános iskola első évfolyamain meghatározó jelentőségű, hiszen a sport segít kialakítani például a logikus gondolkodásmódot és fejleszti a memóriát. Az állami intézmény interjúalanya említette, hogy például az angol szakkörre járó gyerekek többsége rendszeresen nyaral külföldön a családdal, amely utazások során a diákok kamatoztatni tudják az idegennyelvi tudásokat. Van olyan gyerek is, aki még otthon is próbál angolul kommunikálni a szüleivel, vagy akár tanítja a nyelvet a testvérének is. A zeneművészet diákokra gyakorolt pozitív hatását minden mintából csak az egyik iskola említette, ebben tehát sem alátámasztani, sem megcáfolni nem tudom Fujita (2006) eredményeit a zenei tevékenységekben való részvétel hatásairól.

A tanulmányi eredményekhez köthető hatást leginkább az idegennyelv-tudás vonatkozásában említették, hiszen minden nemzet iskoláiban működnek ilyen témájú tanórán kívüli tevékenységek. Főképpen a diákok idegen nyelven történő kommunikációs készsége fejlődik, hiszen a szakkörökön a szóbeliség van a központban. Ezen felül a magyar iskolákban kiemelték az extrakurrikuláris tevékenységek akadémiai eredményekre való hatását, hiszen ezek a foglalkozások is hozzájárulnak ahhoz, hogy az érintett diákok sikeresebbek a különböző tanórai felméréseken. Az állami iskola interjúalanya szerint azok a diákok, akik rendszeresen vesznek részt extrakurrikuláris tevékenységeken eredményesebben a tanulmányaik terén, versenyezni is őket viszik a pedagógusok. Ezen gondolatmenet alátámasztja például Fujita (2005) és Schatschneider (2014) eredményeit arra vonatkozóan, hogy az extrakurrikulááris tevékenységeken való részvétel növeli a tanulmányi teljesítményt. Az állami intézmény interjúalanya a tudományos jellegű szakkörök, a magániskola interjúalanya pedig inkább a sporttevékenységek fentebb említett hatásáról számolt be. A sportolás pozitív hatásait a tanulmányi eredményesség különböző diemnzióban több korábbi hazai és nemzetközi kutatás is alátámasztotta (Broh, 2002; Kovács, 2015a). A spanyol minták más-más pozitív hatást emeltek ki, az állami iskola a gyakorlati tudásszerzést hangsúlyozta, a magániskola pedig azt, hogy többen olyan irányban tanulnak tovább amely kapcsolódik az extrkurrikulumhoz, amiben rendszeresen részt vettek. Az állami iskola interjúalanya szerint az akaraterő nagyon fontos ebből a szempontból, hiszen az, hogy mennyit profitálnak a tanulók az egyes foglalkozásokból a nagy mértékben függ a befektetett energiájuktól.

V.3.2. Az extrakurrikuláris tevékenységek hatásai a diákokra az intézménytípusok összehasonlítása alapján

Az állami és a magániskolák interjúalanyai is úgy vélik, hogy az extrakurrikuláris tevékenységek pozitívan befolyásolják a diákokat, de különböző hatásokat említettek az interjún.

A magániskolák interjúalanyai szerint a tanórán kívüli tevékenységek fejlesztik a gondolkodóképességet, illetve a diákoknak alkalomadtán vagy akár rendszeresen is szerepelniük kell az osztály vagy az egész iskola előtt, ami által fejlődik a prezentációskészségük. A magániskolákban kiemelték a testmozgás tanulókra gyakorolt pozitív hatásait, hiszen úgy vélik, hogy a diákok fejlődéséhez meghatározó az, hogy mennyit sportolnak, különösen az általános iskola első éveiben. A testmozgás segíti a logikus gondolkodást, fejleszti a memóriát, a csapatsportok pedig ezen felül az együttműködésre, csapatszellem kialakítására tanítják a diákokat. Ezen eredmények alátámasztják a személyiségfejlődés-modelljét (Broh, 2002; Marchant et al. 2009 idézi Kovács, 2015b; Miller et al., 2005 idézi Kovács, 2015b; Kovács, 2020). Az állami intézmények közül az extrakurrikuláris tevékenységeken, ezen belül is leginkább a szakkörökön való részvétel hatására egyes iskolák kiemelték a kreativitás illetve az önismeret, fejlődését, a kitartás erősödését, illetve a feladattududat kialakulását, valamint azt, hogy a tanulóknak így kevesebb ideje jut haszontalanul, például „telefonnyomkodással" eltölteni az idejüket. Mindkét iskolatípusban játékosan és például audiovizuális anyagok (akár zene, film, digitális játékok) bevonásával is történnek a fejlesztő és a tehetsséggondozó órák egyaránt. Ezen felül a magániskolák egy-egy extrakiurrikuláris tevékenység által igyekeznek több készséget és kompetenciát is gyakoroltatni a gyerekekkel, amely segíti azt, hogy könnyebben emlékezzenek majd minderre a diákok, gyorsabban elő tudják azokat hívni, amikor szükségük van rá, illetve hogy jobban elmélyüljön az anyag.

A magániskolák esetében említették az interjúalanyok, hogy például vannak olyanok, akik azon a területen tanultak tovább, amelyhez a tanórán kívüli foglalkozás kötötte őket (például zeneművészet). Az állami intézmények pedig a spanyol állami iskola interjúalanyának szavaival élve úgy gondolkodnak az extrakurrikulumról, hogy az egyfajta *„szabadtéri laboratórium, ahol a diákok kísérletezhetnek azzal, hogy amit láttak a tanórán, azok működnek-e a való életben" (spanyol állami iskola),* tehát a tanulók a gyakorlatba ültethetik a tudásukat, mint például a természetjáró szakkörön.

Mind a három nemzet iskolái végeznek felméréseket annak érdekében, hogy a tanároknak és a vezetőknek a tanulók szemszögéből is rálátásuk legyen az extrakurrikuláris tevékenységek sikerességére ezáltal pedg fejleszteni tudják a foglalkozásokat. A magyar iskolákban ez többnyire szóban történik, például az állami magyar iskolában a Diákönkormányzat gyűléseinek keretein

belül, míg a külföldi intézményekben többnyire kérdőíveket küldenek ki a diákoknak általában egy-egy esemény után vagy az év végén. A magániskolákban jellemzőbb, hogy már közvetlenül a tevékenységek után vagy a nap végén megkérdezik a diákokat, hogy mi a véleményük az adott programról, míg az állami iskolákban ez leginkább havonta, illetve évente történik. A kérdőívekben az, hogy mit tanultak az egyes extrakurrikuláris tevékenységek során a diákok, csak a magániskolákban szerepel. Az állami intézményekben az interjúalanyok elmondása szerint a kérdőívek kizárólag arra összpontosulnak, hogy mely programok tetszettek a gyerekeknek, mi az amit legközelebb máshogyan kellene szervezni.

VI. Összefoglalás

Kutatásom során összehasonlítottam magyar-, spanyol és franciaországi állami,-és magániskolákat az extrakurrikuláris tevékenységek szerepe, helye, céljai, megvalósulási formái és hatásai tekintetében a diákokra. A kutatáshoz interjút készítettem egy-egy interjúalannyal a vizsgált hat intézményből, amelyet követően az elemzésemet a nemzetközi, valamint az intézménytípusok összehasonlítása alapján is elvégeztem.

Az eredményeim alapján mind a három nemzet és iskolatípusban központi szerepet kapnak a művészeti foglalkozások és a kulturális programok. Mind a három nemzet hangsúlyt fektet a sporttevékenységekre, tudományterületekkel illetve idegen nyelvvel kapcsolatos foglalkozásokra, kirándulásokra, nemzeti ünnepek megemlékezéseire, valamint diákegyesületek működésére. A francia és magyar iskolákban középpontban állnak a képzőművészeti-, míg a spanyol iskolákban a diákbizottsági tevékenységek.

Az extrakurrikuláris tevékenységekre vonatkozó szabályozások nagymértékű szabadságot adnak az iskoláknak, de a kötelező és erősen ajánlott tevékenységek mind megjelennek az adott nemzet iskoláiban, illetve a magániskolákban túl is teljesítik ezeket. Az állami és a magániskolákban is egyaránt megfigyelhetőek a kulturális események, környezetvédelmi valamint képzőművészeti foglalkozások, amely állítás igaz a zeneművészeti tevékenységekre és a sportfoglalkozásokra is, de ez utóbbiak nagyobb szerepet kapnak a magániskolákban. Az állami iskolákban jellemzőbb a diákegyesületek és a fejlesztőfoglalkozások működése. Minden ország iskoláiban és minden intézménytípusban igaz az, hogy az általánosságban heti rendszerességel működő szakkörök választhatóak, azonban az alkalmi események nagyobb részén kötelező a megjelenés. A tanároknak mind a három nemzet esetében jelentős szerepe van az extrakurrikuláris foglalkozások megvalósításában. A hazai és francia iskolákban a szülők is bekapcsolódnak a szervezésbe, míg a spanyol iskolákban pedig a diákoknak van ebben nagyobb szerepük. Az állami intézményekben főképpen a szervezésbe, a magánintézmények esetében viszont ezen felül a tervezésbe is bekapcsolódnak a tanulók.

Összességében elmondható, hogy a diákok nagyon szeretik és élvezik a tanórán kívüli tevékenységeket, mind a három országban és mind a két intézménytípusban. Minden országban és intézménytípusban megjelennek az iskola területén, illetve azon kívül történő tanórán kívüli

események is. Az állami intézményekben a bürokrácia és a finanszírozási kérdések megnehezítik a folyamatot, a másik iskolatípusban viszont ezek a problémák nem állnak fenn. Amíg a magániskolák nem változtatnának az extrakurrikuláris tevékenységeken, illetve azok megvalósításain, az állami intézményekben az ellenkezője állapítható meg. A tanórán kívüli tevékenységek céljait érintően a közösségépítés az, ami minden országban megjelent. Valamilyen formában minden nemzet iskolái összekapcsolják az extrakurrikuláris tevékenységeket a tantárgyakkal. Az állami és a magániskolák interjúalanyai is úgy gondolják, hogy az extrakurrikuláris tevékenységek pozitívan befolyásolják a diákok tanulmányi eredményét, személyiség-, és bizonyos kompetenciáik fejlődését, ezáltal pedig a kutatás alátámasztotta az erre a kérdéskörre vonatkozó feltárt szakirodalmak nagy részét. A diákok visszajelzéseit mind a három nemzet, illetve mindkét intézménytípus iskolái felmérik, viszont az állami iskolák valamivel ritkábban, mint a magániskolák, hiszen az utóbbiakban a tanárok sokszor már egy adott esemény után is megkérdezik a diákok véleményét a programról. Zárásképpen megemlítem, hogy mit találtam a spanyol és a francia mintákban, amelyek bevezetését úgy vélem, hogy a hazai tanórán kívüli tevékenységekben és érdemes lenne megfontolni. A vitakészség és a döntéshozó képesség fejlesztésére lehetne nagyobb hangsúlyt fektetni például egy a francia parlamenti gyűlések modellezése klubhoz hasonló tevékenység keretein belül. Érdemes lenne hasonló diákbizottságokat létrehozni, mint például a spanyol iskolákban az Egészségügyi,-vagy a Környezetvédelmi Bizottság. Akár összetettebb szakkörök bevezetését is érdemes lenne megfontolni, mint például a francia iskolákban a Művészet és Természet szakkör. Ez utóbbi tevékenységben az is kiemelendő, hogy idegen nyelven zajlik, mint ahogyan a Karaoke klub is az imént említett ország intzményeiben. A magyar iskolákban zajló természetjáró, illetve képzőművészeti szakkörök is működhetnének legalább részben például angolul.

A kutatás feltáró jellegéből fakadóan az eredmények nem vonatkoztathatóak az egész nemzetekre, hiszen csak két-két iskolát vizsgáltam. A további megbízható és általánosítható eredmények és jellemzők feltáráshoz más kutatási módszerek (például kérdőívezés) alkalmazása szükséges, ugyanakkor a különböző nemzetek iskoláinak megismerésével értékes információkhoz jutottam az extrakurrikuláris tevékenységek formáiról és szerepéről az egyes országokban.

Irodalomjegyzék

Abruzzo, K. J., Lenis, C., Romero, Y. V., Maser, K. J., & Morote, E. S. (2016). Does Participation in Extracurricular Activities Impact Student Achievement?. *Journal for Leadership and Instruction*, *15*(1), 21-26.

Annu, S., & Sunita, M. (2015). Extracurricular activities and student's performance in secondary school of government and private schools. *International Journal of Sociology and Anthropology Research*, *1*(1), 53-61.

Broh, B. A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: Who benefits and why?. *Sociology of education*, 69-95.

Cladellas Pros, R., & Castelló Tarrida, A. (2017). Extra-curricular Activities in Spain: Sports-related Activities and their Personal and Academical Implications. *IJREE–International Journal for Research on Extended Education*, *5*(1), 21-22.

Fujita, K. (2006). The effects of extracurricular activities on the academic performance of junior high students. *Undergraduate Research Journal for the Human Sciences*, *5*(1), 1-16.

Imre, A. (2020). Tanulás félárnyékban–tanórai, tanórán kívüli és iskolán kívüli tanulás az általános iskolákban. *Educatio*, *29*(2), 222-242.

Kovács, K. (2015a). *A sportolás mint támogató faktor a felsőoktatásban.* Debrecen: CHERD-H

Kovács, K. (2015b). A sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy határmenti régió hallgatóinak körében. *Educatio*, *24*(2), 130-138.

Kovács, K. (2020). A sportoló közösségek. In Pusztai G. (szerk.): *Nevelésszociológia. Elméletek és kontextusok* (pp. 243-262). Debrecen: DUPress

Nagy, Á. &Veszprémi, A. (2018). A hidden extracurriculum fogalma. *Új Pedagógiai szemle*, (7-8), 62-75

Pásku, J., & Münnich, Á. (2000). Az extrakurrikuláris oktatás nem specifikus hatásai. *Magyar Pedagógia*, *100*(1), 59-77.

Páskuné K. J. (2014). *Tanórán kívüli iskolai és iskolán kívüli programok a tehetséggondozásban*. Géniusz műhely, 2. Debreceni Egyetem, Pszichológia Intézet

Pusztai, G. & Fényes H. (2004). A kulturális és társadalmi tőke kontextuális hatásai az iskolában. *Statisztikai Szemle*, *82*, 567-582.

Pusztai, G. (2009). *A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra.* Újmandátum Könyvkiadó, Budapest.

Pusztai, G. (2015). Tőkeelméletek az oktatáskutatásban. In Varga, A. (szerk.): *A nevelésszociológia alapjai* (pp. 243-262). Pécs: PTE-BTK.

Sánchez, C. T., de Castro, M. A., & Girado, V. D. (2021). *Spain.* Boston College: TIMISS & PIRLS.

Schatschneider, D. (2014). *Extracurricular involvement and its effect on student success and student satisfaction.* Thesis, University of Minnesota Duluth.

Turner, S. (2010). The benefit of extracurricular activities in high school: Involvement enhances academic achievement and the way forward. *Academic Leadership: The Online Journal*, *8*(3), 44.

Dokumentumok

110/2012. (VI.4.) Korm. rendelet - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról Hatály: 2022.VII.1. – https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200110.kor
Letöltés dátuma: 2024.01.16.

Eurydice, *Nemzeti oktatási rendszerek/Magyarország/Áttekintés,* utóljára frissítve: 2024.márc.21. *https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/hungary/overview*
Letöltés dátuma:2024.03.24.

Eurydice, *Nemzeti oktatási rendszerek/Spanyolország/Áttekintés,* utóljára frissítve: 2024. február 14.
https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/spain/overview
Letöltés dátuma: 2024.03.24.

Eurydice, *Nemzeti oktatási rendszerek/Franciaország/Áttekintés,* utóljára frissítve: 2023. december 14.
https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/overview
Letöltés dátuma: 2024.03.24

Francia Oktatási Minisztérium, *Művészeti és kulturális nevelés,* utoljára frissítve: 2024. január
https://www.education.gouv.fr/l-education-artistique-et-culturelle-7496
Letöltés dátuma: 2024.03.24.

Francia Oktatási Minisztérium,Középiskola/Tanítás a középiskolába/ Tevékenységek a szakmai világ felfedezéséhez, utoljára frissítve: 2024. február
https://www.education.gouv.fr/le-college-4940
Letöltés dátuma: 2024.03.24.

Ministerio de Educación y Formación Profesional. *Fines, Principios y Objetivos*:
https://educagob.educacionfpydeportes.gob.es/curriculo/curriculo-lomloe/menu-curriculos-basicos/ed-primaria/fines-principios-objetivos.html
Letöltés dátuma: 2023.12.16.

"Real Decreto 1694/1995" 1694/1995 királyi rendelet, amely szabályozza az iskolai kiegészítő tevékenységeket, a tanórán kívüli tevékenységeket és a támogatott központok kiegészítő szolgáltatásait.
https://www.campamentos.info/actividades-extraescolares/Normativa
Letöltés dátuma: 2024.01.16.

Study in Spain, *Spanish Education System*
https://www.studying-in-spain.com/plan-your-studies/spanish-education-system
Letöltés dátuma: 2024. 01.16.

Melléklet: Interjúvázlat

Interjúvázlat

„Az interjú megkezdése előtt szeretném Önt tájékoztatni, hogy a kérdésekre történő válaszadás anonim, önkéntes, és bármikor, indoklás és következmények nélkül megszakítható. A minél pontosabb és részletesebb elemzésekhez a beszélgetésről hanganyag készül, amit teljes mértékben bizalmasan kezelünk, azt harmadik félnek nem adjuk át. A kutatás során a kapott válaszok sok más interjúval összesítve kerülnek elemzésre, azonosításra alkalmas adatok nélkül. Az interjú hanganyagát és az arról készült annotációt csak kutatási célra használjuk fel. Az elemzések produktumában (szakdolgozat) az interjúban résztvevőket anonimizáljuk. Kérem, igen vagy nem válaszadással jelezze felém, hogy az általam megadott információkat elfogadja, hozzájárulnak, hogy válaszaikat a kérdező és témavezetője személyes azonosításra alkalmas adatok nélkül felhasználja.” (Interjúer megvárja, míg mindenki hangosan igent mond.) Kérem jelezze igennel vagy nemmel, hogy az iskola nevét feltüntethetjük-e a szakdolgozatban. Amennyiben nemmel válaszol, az iskola nevét is anonimizáljuk.

1. Meséljen kérem magáról!
    - Mutassa be kérem a szakmai pályáját! Miért ezt a szakmát választotta?
    - Mik a legfontosabb pedagógiai, nevelési elvei?
    - Mit tart legfontosbb eredményeinek, sikereinek a pályáját illetően?

2. Önnek milyen kapcsolata van az iskolával, illetve milyen szerepet tölt be az iskola életében?

3. Meséljen kérem az iskoláról kicsit!
    - Mikor alakult az iskola?
    - Mennyi diák jár ide?
    - Mi az iskola fő profilja?

4. Vannak-e extrakurrikurális tevékenységek beépítve az ország nemzeti tantervébe, ismer-e a tanórán kívüli tevékenységekről szóló törvényt?
    - Kötelező-e az iskoláknak valamilyen extrakurrikuláris tevékenységet biztosítaniuk a diákjaik számára?
    - Hogyan jelennek meg az extrakurrikurális tevékenységek a Nemzeti Alaptantervben/országos szabályozásokban?
    - Milyen célokat, feladatokat fogalmaznak meg a Nemzeti Alaptanterv/országos szabályozások az extrakurrikuláris tevékenységek vonatkozásában? Mi a véleménye erről? Mennyire valósíthatók meg ezek Ön szerint, illetve más pedagógusok szerint?

5. Mennyire követi az Önök iskolája a Nemzeti Alaptanterv/országos szabályozások alapelveit az extrakurrikuláris programokra vonatkozóan? Kérem, válaszoljon a következő kérdésekre az országos szabályozások és az Önök tanrendje szempontjából is.
    - Mekkora hangsúlyt fektet az iskola a kulturális/szabadidős programokra? Milyen extrakurrikuláris foglalkozások működnek az iskolában? (különböznek-e ezek a programok a Nemzeti Alaptanterv/országos szabályozások/más iskolák programjaitól, és ha igen miben?)
    - Milyen tartalom várja ezeken a programokon a diákokat, mit csinálnak ott? Mennyire van lehetőségük interaktívan részt venni a programokban (az országos és iskolai szabályozások alapján)?
    - Mennyire kötelező jellegűek ezek az események (az országos és iskolai szabályozások alapján)?
    - Milyen gyakorisággal, mely helyszíneken működnek ezek az események (az országos és az iskolai szabályozások alapján)?
    - Melyik tantárgyak keretében vannak jelen vagy melyekhez kapcsolódnak ezek a programok (az országos és az iskolai szabályozások alapján)?
    - Milyen kulturális program a jellemző az egyes évfolyamokon (az országos és az iskolai szabályozások alapján)?
    - Mik a tanórán kívüli foglalkozások céljai (az országos és iskolai szabályozások alapján)?

6. Szerveznek-e kulturális célú programokat vagy művelődési intézménybe, múzeumba, esetleg más kulturális intézménybe való látogatást?
    - Meséljen kérem ezen programok céljáról és menetéről!
    - Milyen gyakran szerveznek ilyen eseményeket?
    - Mely helyszíneken zajlanak ezek a programok?
    - Mennyire van lehetőségük interaktívan részt venni a programokban?
    - Mit tanulnak ezekből a diákok?
    - Kötelező jellegűek-e ezek az események?

7. Hogyan történik a megvalósítás?
    - Kik végzik a megvalósítást?
    - Hogyan és milyen alapelvek mentén történik a szervezés?
    - Hogyan biztosítják az esélyegyenlőséget?
    - Hogyan vonják be a diákokat és a szülőket?
    - Milyen feltételek szükségesek a megvalósításhoz? (pl. finanszírozás)
    - Hogyan kapcsolják össze a tanórai ismeretekkel, tanulmányokkal ezen programokat, amennyiben ez szükséges?
    - Hogyan teszik ezeket vonzóvá a diákok számára?

8. Milyen hatással vannak a tanórán kívüli foglalkozások a diákokra?
    - Milyen hatása van ezeknek a tanulmányi eredményekre?
    - Milyen hatással vannak ezek a bizonyos kompetenciákra, a diákok magatartására, iskolai elkötelezetettségére, stb.?
    - Milyen változást figyelnek meg a tanulókon, tanulmányi eredményükön egy-egy ilyen eseményen való részvétel és/vagy rendszeres részvétel után, során?

9. Milyen módon mérik fel, hogy hogyan érezték magukat a tanulók az egyes események után, végeznek-e esetleg felméréseket ezzel kapcsolatban?
    - Mi a diákok véleménye ezen programokról általánosságban?

10. Hogyan változott a kulturális programok szerepe az oktatásban az évek, évtizedek során?

11. Mi a véleménye az iskola jelenlegi kulturális célú programjairól? Van-e valami, amit változtatna ezen események szervezésén, lebonyolításán? Amennyiben igen, mi lenne az?